

Nr 48.

Ankom till riksdagens kansli den 14 maj 1940 kl. 10 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till åtgärder för förhindrande av skogsbrand jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 19 april 1940 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 218, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa

dels till Skogsvård m. m.: Bidrag till uppförande av brandtorn m. m. ett reservationsanslag av 150,000 kronor;

dels ock till Skogsvård m. m.: Särskilda åtgärder för främjande av skogsbrandskyddet ett reservationsanslag av 150,000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft två inom riksdagen vid dess början väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 92 av herr *Branting m. fl.* samt II: 150 av herr *Lövgren m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t må hemställa om skyndsamt utredning angående faran för skogseld under krig genom fiendens åtgöranden, med förslag till lämpliga skyddsåtgärder.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för motionerna, hänvisas till dessa.

Över motionerna har utskottet i vederbörlig ordning införskaffat yttranden från *domänstyrelsen, centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund*, som bifogat yttranden av flertalet *skogsvårdsstyrelser*, ävensom från *svenska brandskyddsföreningen*.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har i skrivelse den 29 mars 1940 hemställt, att åtgärder måtte vidtagas för åvägabringande av vissa ändringar i lagen den 7 maj 1937 om förekommande och släckning av skogseld. Länsstyrelsen har härvid åberopat ett betänkande med förslag till åtgärder för effektivisering av skogsbrandskyddet under krig eller krigsfara, vilket den 20 mars 1940 avgivits av en av länsstyrelsen tillsatt kommitté (skogsbrandskyddskommittén i Gävleborgs län).

Även i framställningar från *länsstyrelserna i Skaraborgs och Kopparbergs län* ha framlagts förslag till åtgärder för förbättrat skydd mot skogseld.

Gällande bestämmelser m. m.

Gällande bestämmelser rörande förekommande och släckning av skogseld finnas upptagna i nyssnämnda lag den 7 maj 1937. Enligt denna lag åvilar skogsbrandskyddet i regel i första hand kommunerna. Enligt 5 § i lagen skall varje kommun å landet, som ej är köping, utgöra en brandrote. Från denna bestämmelse äger länsstyrelsen medgiva undantag. Sålunda kan kommun uppdelas i flera brandrotar eller ock kunna två eller flera kommuner sammanslutas till en brandrote. Stads icke planlagda område så ock dylikt område inom köping, som utgör egen kommun, skall där länsstyrelsen så förordnar utgöra en eller flera brandrotar. I 6 § stadgas rörande brandrotes åliggande att denna i enlighet med bestämmelserna i skogsbrandlagen skall vidmakthålla ett skogsbrandväsen, som kan anses tillfredsställa skäliga anspråk på trygghet mot skada av skogseld. Såsom tillsynsmyndighet över brandrotarna har länsstyrelsen insatts. Enligt 7 § skall länsstyrelsen vaka över att skogsbrandväsendet är tillfredsställande ordnat. I lagen ha kommunernas åligganden beträffande skogsbrandväsendet icke närmare angivits. Det har endast fastslagits en allmän skyldighet att vidmakthålla ett betryggande skogsbrandväsen och överlåtits åt kommunerna att under länsstyrelsens överinseende utfärda närmare bestämmelser i ämnet.

I fråga om utövandet av brandrotens rättigheter och skyldigheter föreskrives i lagens 8 § att, därest brandroten består av kommun eller del av kommun, kommunen skall utöva dessa. Rätten att besluta i brandrotens angelägenheter utövas å landet av kommunalfullmäktige eller, där sådana ej finnas, å kommunalstämman samt i stad av stadsfullmäktige. Förvaltningen av brandrotens angelägenheter handhas å landet av kommunalnämnden och i stad av drätselkammaren, därest ej kommunen finner skäligt uppdraga förvaltningen åt en för sådant ändamål utsedd skogsbrandstyrelse eller annan kommunal förvaltningsmyndighet. Därest två eller flera kommuner förenats till en brandrote och ej överenskommit om bildande av kommunalförbund för vidmakthållande av skogsbrandväsendet, ankommer det på dem att sinsemellan träffa de avtal, som i följd av gemenskapen må erfordras. Bildas kommunalförbund, skall detta utöva brandrotes rättigheter och fullgöra dess skyldigheter.

I 9 § har upptagits en föreskrift om att för varje brandrote skall finnas en brandfogde och en vice brandfogde, vilka skola väljas för en tid av fyra år av dem som utöva brandrotens beslutanderätt. Enligt 10 § åligger brandfogden att vaka över att de till förekommande av skogseld meddelade bestämmelserna varda noggrant iakttagna, att utöva närmaste inseendet över brandrotens skogsbrandväsen samt att till laga beivran anmäla förseelser mot lagen eller mot skogsbrandordning. Vid släckning av skogseld skall befälet utövas av brandfogden (16 §). Har elden tagit eller hotar att taga större omfattning, äger länsstyrelsen förordna befälhavare.

För brandrote skall enligt stadgande i 12 § finnas skogsbrandordning, vilken skall upptaga de föreskrifter, som utöver i lagen eller eljest i vederbörlig ordning meddelade bestämmelser äro erforderliga till förekommande

och släckning av skogseld. Beslut om antagande eller ändring av skogsbrandordningen fattas av brandroten. Beslutet skall för prövning underställas länsstyrelsen (13 § 1 mom.). Finner länsstyrelsen, att skogsbrandordning, innehållande erforderliga bestämmelser, icke blivit antagen eller att brandroten eljest uppenbarligen åsidosätter sina skyldigheter enligt lagen, skall länsstyrelsen hos brandroten göra framställning om rättelse. Vidtages ej sådan, äger länsstyrelsen därom förordna samt vid behov förelägga och utdöma vite (13 § 2 mom.).

Beträffande enskildas skyldigheter vid skogsbrand stadgas i 17 §, att envar i trakten bosatt arbetsför man som fyllt 18 men ej 60 år skall vara skyldig att deltaga i släckning av skogseld. Envar släckningsskyldig är efter kallelse pliktig att försedd med tillgängliga släckningsredskap genast begiva sig till anvisad plats och deltaga i släckningsarbetet (18 §). För hämmande av skogseld må släckningsmanskapet fälla träd, anlägga moteld, undanskaffa hägnad eller vidtaga andra dylika för ändamålets vinnande nödiga åtgärder. Vid skogseld eller överhängande fara därför åligger det vidare ägare av häst, fordon eller båt att ställa sådant fortskaffningsmedel till förfogande samt innehavare av telefon att upplåta densamma.

Angående ersättning för deltagande i släckning av skogseld m. m. finnas stadganden upptagna i kungörelsen den 2 december 1938 (nr 744).

Sedan flera år finnes å riksstaten under nionde huvudtiteln upptaget ett förslagsanslag å 50,000 kronor till Skogsvård m. m.: Släckning av skogseld. Bestämmelserna rörande anslaget användning äro upptagna i kungörelsen den 2 december 1938 (nr 745) angående statsbidrag till kommuns skogsbrandväsen. I kungörelsen stadgas, att kommun, vars kostnader för det i skogsbrandlagen föreskrivna skogsbrandväsendet i betraktande av deras storlek samt kommunens ekonomiska förhållanden i övrigt finnas vara för kommunen betungande, må kunna erhållas statsbidrag. Bidraget utgår, där ej särskilda omständigheter föreligga, med högst $\frac{3}{4}$ av sammanlagda beloppet av de kostnader, som kunna anses ha varit nödiga för skogsbrandväsendet.

De allmänna bestämmelserna om luftskyddet finnas upptagna i luftskyddslagen den 11 juni 1937 (nr 504), luftskyddskungörelsen den 13 april 1940 (nr 239) samt lagen den 31 mars 1938 (nr 90) om förfoganderätt för luftskyddets behov. Enligt förstnämnda lag utövas tillsynen å luftskyddet inom riket av luftskyddsinspektionen, under det att ledningen av luftskyddet inom varje län handhas av länsstyrelsen. Luftskyddsinspektionen har i april 1940 utfärdat allmänna anvisningar för skogsbrandskyddet.

Vissa på frivillighetens väg vidtagna åtgärder.

Vissa försäkringsbolag samt svenska brandskyddsföreningen bildade i juli 1938 en kommitté, skogsbrandskyddskommittén. Denna upptog såsom en av sina första åtgärder en utredning rörande uppförande av brandtorn. En av kommittén verkställd inventering gav vid handen att ett 70-tal brandtorn

och brandvaktstationer då fanns uppförda. De flesta av dessa voro belägna i Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs och Jämtlands län. För att åstadkomma enhetlighet i bevakningen så att man med minsta möjliga antal torn skulle kunna bevakastörsta möjliga areal beslöt kommittén att uppgöra en riksplan för bevakandet av landets skogar. Det ansågs härvid, att tornens placering skulle bestämmas av de topografiska förhållandena ur effektsynpunkt och placeringen göras helt oberoende av om de bevakade skogarna vore allmänna eller enskilda, bolagsskogar eller i enskild persons ägo, försäkrade eller oförsäkrade. Planen skulle genomföras i två etapper, först Norrland och Bergslagen och därefter de södra delarna av landet. Antalet torn som skulle uppföras utgjorde omkring 110.

Arbetet med uppförandet av tornen påbörjades omedelbart under hösten 1938 och hittills ha 23 torn uppförts, varjämte 16 äro under uppförande i Norrbotten. Sistnämnda torn avses skola vara iordningställda våren 1940. Ett 40-tal av de planerade tornen torde sålunda vara färdiga inom den närmaste tiden.

Kostnaderna för tornen ha i första hand gäldats av försäkringsbolagen. Till kostnaderna för brandtornsbyggena i Norrbotten har domänstyrelsen med hänsyn till statens stora skogsinnehav därstädes bidragit med 40 procent. Kostnaderna för uppförande av ett brandtorn torde i genomsnitt kunna beräknas till omkring 7,000 kronor. Enligt beräkningarna skola samtliga torn vara uppförda inom loppet av 5 eller 6 år.

Beträffande de i ärendet avgivna *yttrandena samt utredningen i övrigt* får utskottet hänvisa till den redogörelse härför, som finnes intagen i propositionen.

Departementschefens anförande.

De gällande bestämmelserna till skydd mot skogseld samt den med stöd av dessa bestämmelser uppbyggda organisationen torde under normala förhållanden vara tillfyllest för sitt ändamål. Såsom av den förebragta utredningen framgår synes emellertid nu förefinnas ett behov av vissa kompletteringar av organisationen. Enligt gällande bestämmelser ankommer det närmast på brandroten att anordna erforderligt skogsbrandskydd. Det åvilar länstyrelserna att övervaka att så sker. Emellertid torde svårigheter föreligga för länsstyrelserna, vilka icke för närvarande ha till sitt förfogande sakkunnig hjälp på detta område, att på ett fullt effektivt sätt fullgöra denna skyldighet. Det synes mig därför lämpligt att i anslutning till de gjorda framställningarna länsstyrelserna lämnas möjlighet att förordna sakkunniga personer att såsom länsbrandchefer biträda vid fullgörandet av länsstyrelsernas skyldigheter i avseende å skogsbrandskyddet. Härtill kunna säkerligen utan stora kostnader anlitas hos skogsvårdsstyrelserna, domänstyrelsen eller privata företag anställda lämpliga skogsmän. Inom län med betydande skogar torde behov understundom förekomma att mer än en sakkunnig person förordnas för ifrågavarande ändamål, Hinder bör därför icke

föreligga att till sådan länsstyrelse knytes även en eller flera biträdande länsbrandchefer. Lämpligt kan vara att dessa biträda vid övervakningen av brandskyddet inom olika delar eller distrikt inom länet. Det torde såsom nyss antytts i första hand ankomma på dessa länsbrandchefer att genom inspektioner hos brandrotarna tillse att skogsbrandskyddet är ordnat på ett tillfredsställande sätt och att genom framställande av förslag och erinringar till länsstyrelsen eller vederbörande brandrote söka vinna rättelse där brister eller felaktigheter föreligga. Ifrågavarande befattningshavare torde därjämte böra biträda länsstyrelsen och brandrotarna vid planläggningen av skogsbrandskyddet. Härvid torde ifrågakomma upprättande av sådana skogseldsläckningskartor, som omnämnas i Gävleborgs läns skogsbrandskyddskommittés betänkande. Även torde böra beaktas nödvändigheten av att fordon och drivmedel finnas tillgängliga för transporter av släckningsmanskap. Länsbrandcheferna böra jämväl taga initiativ till kurser och övningar med skogsbrandbefälet inom länen. Vid större skogseldar torde det vara lämpligt att befälet över släckningsarbetet utövas av dem. Instruktioner för länsbrandcheferna böra utfärdas av länsstyrelserna. Om sakkunnig personal sålunda ställes till länsstyrelsernas förfogande, torde en effektiv organisering av skogsbrandskyddet kunna genomföras med stöd av nu gällande bestämmelser. Ett anställande hos länsstyrelserna av nu omnämnda sakkunniga biträden torde icke såsom brandskyddskommittén i Gävleborgs län synes ha förutsatt behöva föranleda ändring i skogsbrandlagen. Kostnaderna för befattningshavarna torde böra gäldas av statsmedel. Till denna fråga återkommer jag i det följande.

Det av skogsbrandskyddskommittén i Gävleborgs län framförda förslaget att sänka åldersgränsen för skyldighet att deltaga i släckning av skogsbrand från 18 till 15 år synes beaktansvärt, men då i lagen om förfoganderätt för luftskyddets behov finnes föreskrivet att man under 18 år icke må tvångsvis uttagas för luftskyddets behov synes skäl knappast föreligga att endast i fråga om skogsbrandskyddet företaga sänkning av åldersgränsen. Det torde kunna förväntas, att i den mån ungdom under 18 år skulle vara behöfelig såsom biträde vid släckning av skogseld densamma frivilligt kommer att ställa sig till förfogande. Det synes lämpligt att brandfogdarna uppgöra förteckningar över personer som kunna användas för släckning av skogseld under tider, då inkallelser till krigstjänst av de värnpliktiga ägt rum. Efter frivilligt åtagande torde därvid kunna medtagas även ungdom under 18 år. Någon skärpning av bestämmelserna om brandrotes skyldighet att vidmakthålla tillfredsställande skogsbrandväsande, såsom skogsbrandskyddskommittén föreslagit, torde icke vara behöfelig. Med nu gällande bestämmelser ankommer det på länsstyrelsen att övervaka att beredskapen är tillfredsställande. Vid krig eller krigsfara är uppenbart att kravet på beredskapen bör ställas högre. Det ankommer alltså på länsstyrelsen att tillse att denna större beredskap är för handen. Kommittén har vidare föreslagit att bestämmelser om befogenhet för länsstyrelsen att påbjuda vissa huggnings- och röjningsarbeten skulle införas i skogsbrandlagen.

Icke heller i detta avseende torde någon ändring av lagen vara behövlig, då länsstyrelsen enligt bestämmelserna i 4 § lagen om förfoganderätt för luftskyddets behov äger den befogenhet, som ifrågasatts böra tilläggas styrelserna. Någon ändring i skogsbrandlagen torde knappast vara påkallad för att möjliggöra för brandrote att anställa mer än en vice brandfogde. Lagens stadgande, att för varje brandrote skall finnas en brandfogde och en vice brandfogde, torde nämligen icke såsom brandskyddskommittén synes ha förutsatt utgöra något direkt hinder för att vid behov flera vice brandfogdar utses.

En fråga som särskilt påkallar uppmärksamhet i nu ifrågavarande sammanhang är anordnandet av brandtorn eller tillfälliga utsiktspunkter för skogsbrandbevakningen. För närvarande sker byggandet av tornen på frivillighetens väg genom bidrag från försäkringsbolag och domänstyrelsen. Ett uppbyggande av det planlagda antalet torn skulle taga en tid av 5 eller 6 år. För att få planen genomförd i snabbare takt torde det vara nödvändigt att statsmedel ställas till förfogande för ändamålet. Lämpligast synes vara att ett belopp ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att disponeras såsom bidrag till uppförande av brandtorn eller, där så icke kan ske, anordnandet av utsiktspunkter. Under beaktande av de särskilda förhållandena i varje fall torde Kungl. Maj:t få bestämma bidragets storlek. Tornen torde efter färdigställandet böra bemannas och underhållas genom skogsvårdsstyrelsernas försorg. Utsiktspunkterna torde däremot böra bemannas av vederbörande brandrote.

Uppläggande av förråd av brandsläckningsmateriel ankommer för närvarande på varje brandrote. Länsstyrelsen bör tillse, att detta sker i behövlig utsträckning. Skulle kostnaderna härför bli alltför betungande för brandrotarna, kunna bidrag härför erhållas från anslaget för Skogsvård m. m.: Släckning av skogseld enligt de i kungörelsen den 2 december 1938 (nr 745) upptagna bestämmelserna. I anslutning till vad luftskyddsinspektionen anfört torde vara lämpligt att medel även ställas till förfogande för uppläggande å lämpliga platser av vissa större statliga förråd av materiel för släckning av skogseld såsom spadar, yxor och hackor. Det torde böra ankomma på länsstyrelserna att handha uppläggandet av dessa förråd.

För täckande av de kostnader, som föranledas av mina i det föregående framlagda förslag, torde böra under nionde huvudtiteln å tilläggsstat II för budgetåret 1939/40 uppföras två reservationsanslag, benämnda det ena Bidrag till uppförande av brandtorn m. m. och det andra Särskilda åtgärder för främjande av skogsbrandskyddet. Från det förra anslaget böra bestridas kostnaderna för uppförandet av brandtorn och anordnandet av utsiktspunkter, från det senare anslaget torde efter framställning från länsstyrelserna medel få anvisas för avlönande av länsbrandcheferna samt till ersättning till dessas resekostnader ävensom till gäldande av kostnaderna för förutberörda kurser och övningar med skogsbrandbefälet samt för uppläggandet av de statliga förråden av eldsläckningsmateriel. Att närmare angiva huru stort medels-

behovet för nu ifrågavarande ändamål kan bli va uppenbarligen förenat med stora svårigheter. Jag förordar, att vartdera anslaget upptages till 150,000 kronor.

De av departementschefen föreslagna förbättringarna i beredskapsåtgärderna med avseende på skydd mot skogseld finner utskottet under nuvarande förhållanden starkt påkallade och även lämpliga att genomföra. Såsom framgår av de föreliggande motionerna och de däröver avgivna yttrandena ävensom av vad i övrigt förekommit i ärendet kan emellertid ifrågasättas, om icke ytterligare åtgärder behöva vidtagas i förevarande syfte. Angeläget är sålunda att icke brandskyddsorganisationens effektivitet äventyras genom att personer med viktiga befälsfunktioner inkallas till militärtjänstgöring utan att det blivit sörjt för att lämpliga ersättare finnas tillgängliga. Vidare ifrågasätter utskottet — då det på vissa håll ansetts ej vara tillräckligt att bygga på frivillig medverkan av ungdom — om icke åldersgränsen för skyldighet att deltaga i släckning av skogsbrand bör sänkas. I rådande krisläge torde emellertid, såsom centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund anført, skyddet mot skogsbrand kräva snabba avgöranden. I likhet med centralrådet synes det därför utskottet ändamålsenligast att överlåta åt Kungl. Maj:t att skyndsamt ombesörja de ytterligare försvarsanstalter mot skogsbrand, som kunna visa sig nödvändiga. I den mån riksdagens medverkan härvidlag erfordras, torde kunna förväntas, att Kungl. Maj:t framlägger förslag i ämnet för riksdagen.

Utskottet.

Då utskottet vidare icke har någon erinran att framställa mot Kungl. Maj:ts anslagsäskanden för ändamålet, hemställer utskottet,

A. att riksdagen må å tillägsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa

1. till *Skogsvård m. m.*: *Bidrag till uppförande av brandtorn m. m.* ett reservationsanslag av 150,000 kronor;

2. till *Skogsvård m. m.*: *Särskilda åtgärder för främjande av skogsbrandskyddet* ett reservationsanslag av 150,000 kronor;

B. att motionerna I: 92 och II: 150 må anses besvarade med vad utskottet anført och hemställt.

Stockholm den 10 maj 1940.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.